JAARGANG 8 No. 2.
Augustus 1961.

"Coolia"

CONTACTBLAD VAN DE

NEDERLANDSE MYCOLOGISCHE VERENIGING

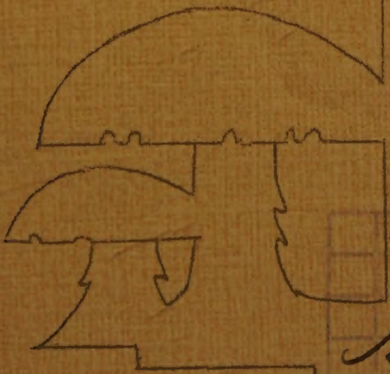

REDACTEUR P.B. JANSEN, MEERTEN VERHOFFSTR. 9, BREDA.

30 AUG 1961

PROGRAMMA VAN DE FLORACOMMISSIE DER N.M.V. VOOR 1961

Zaterdag 16 september: Floradag in zaal Madoera van het Phytopathologisch Laboratorium "Willie Commelin Scholten", Javalaan 20 te Baarn.
De Floradag zal dit jaar speciaal gewijd zijn aan het geslacht L A C T A R I U S (Melkzwammen). Een ieder wordt verzocht om uit zijn omgeving zoveel mogelijk verschillende Lactarius-soorten mee te nemen, ook de gewone soorten zijn welkom.

M i d d a g p r o g r a m m a: (aanvang 14 uur 30.)

1. Opening.
2. Drs. C. Bas: Inleiding tot het geslacht Lactarius.
3. Prof. Dr. A.J.P. Oort: Het in kultuur brengen van Lactariussoorten.
4. Theepauze.
5. Het uitleggen, vergelijken en bespreken van de meegebrachte melkzwammen.
6. Gelegenheid om iets te vertellen over bijzondere vondsten (ook van niet-melkzwammen).
7. Gemeenschappelijke maaltijd.

A v o n d p r o g r a m m a: (aanvang 19 uur 30.)

8. Mevr. Dr. M.B. Schol-Schwartz: Industriële mycologie.
9. Drs. J. van Brummelen: Melkzwammen en andere zwammen in kleuren. Een causerie aan de hand van een serie kleurendia's.

Vrijdag 13 en zaterdag 14 oktober: Excursie naar Denekamp.
De rijke, gevarieerde bossen in de omgeving van Denekamp kunnen we als één van onze mycologisch rijkste gebieden beschouwen en zijn een twee-daags bezoek meer dan waard. In verband met logies en vervoer geve men zich vóór 1 oktober op bij de Heer J. van Brummelen, Rijksherbarium, Nonnensteeg 1, Leiden. Men ontvangt dan een uitgebreid programma.

-.-.-.-.-.-

DE STERKOPSTINKZWAM

Mijn mycologenhart maakte een sprongetje, toen tijdens een biologenexcursie in de vorige herfst een van de deelneemsters mij een potloodkrabbeltje liet zien en vroeg wat voor paddestoel het moest voorstellen.

De tekening vertoonde een stinkzwam met een krans van korte armpjes aan de top. Vaag herinnerde ik mij dat zoiets heel lang geleden eens bij Hengelo gevonden was en Lysurus australiensis werd genoemd. Zelf had ik deze wonderlijke zwam echter nooit gezien.

Daar het meisje de paddestoel niet zelf had gevonden bleef de herkomst helaas in nevelen gehuld en kwam ik niet meer te weten dan "een mesthoop ergens in Oost-Brabant". Maar ik kreeg de belofte dat ik er meer van zou horen.

Thuisgekomen zocht ik de beschikbare gegevens op en het bleek dat mijn veronderstelling juist was. Lysurus australiensis Cooke & Massee of wel de Sterkopstinkzwam werd in ons land voor het eerst in 1915 in een tuin te Hengelo gevonden. Later volgden vondsten in 1930 bij Denekamp, in 1932 in Hoogezand en ± 1937 in Oisterwijk (deze laatste vondst werd vermeld in "De Levende Natuur" en is niet onder "bevoegde" ogen geweest). In Hoogezand en Oisterwijk groeide de paddestoel in kassen, in de beide andere gevallen in tuinen. Steeds in een door mensen beïnvloed milieu dus.

Een week later kreeg ik een situatieschets van de vindplaats en de volgende dag (de elfde dag van de elfde maand, het kon dus niet mis gaan) zat ik in de trein met als bestemming een mesthoop te Milheze. Gelukkig kostte het mij weinig moeite deze te vinden. Overigens een merkwaardige mesthoop op een merkwaardige plaats! Op een bospad bevond zich een berg zaagsel met faecaliën gemengd, van ± 15 m lang, 2 m breed en 1 m hoog. Enige bosarbeiders vertelden me dat een veehandelaar hier regelmatig het vuile zaagsel uit zijn veeauto kwam storten.

Op verschillende plaatsen op de flanken van de zaagselberg troonden de bizarre vruchtlichamen van de sterkopstinkzwam. Ik kan me voorstellen dat menigeen met

wantrouwen om deze mesthoop zou heen lopen. Deze merkwaardige paddestoel vraagt als het ware om verhalen over duivels, kobolten en heksen. De soort is echter te zeldzaam om in de fungilore een rol van betekenis te kunnen spelen. Een nadere inspectie van de zaagselberg toonde aan, dat deze geheel door witte myceliumstrengen was doorwoekerd. Op vele plaatsen lagen grote kluiten witte duivelseieren juist onder of aan de oppervlakte. Zonder moeite kon ik een 50-tal flinke "eieren" verzamelen, honderden kleine eieren bleven achter. Ook de volwassen exemplaren liet ik staan, daar zij door de voorafgaande strenge nachtvorst bevroren waren en zeker onderweg zouden sneuvelen. De eieren waren eveneens bevroren. De gelatine van een doorgesneden exemplaar bevatte heel wat ijskristallen ! Gelukkig heeft dit de duivelseieren niet belet, na een verblijf van enige dagen in bakken met vochtig zand, voor het grootste deel uit te komen!

De duivelseieren van de sterkopstinkzwam zijn ± rond en wit en kunnen tot 8 cm groot zijn. De steel is hol, van dezelfde broze structuur als bij de gewone stinkzwam, wit tot crème of soms zelfs licht vuil zalmkleurig, van de basis naar de top sterk verbreed en bij de forse exemplaren vaak wat kantig. De kop van de paddestoel bestaat uit 4 tot 8 armen. (meestal 6 of 7) welke zeer lang tegen elkaar blijven liggen en aan de binnenzijde bedekt zijn met het grauw purperbruine sporenslijm (gleba). Aan de buitenzijde hebben de armen een overlangse groeve waarvan de bodem dezelfde kleur heeft als de steel. Deze groeven steken af tegen de donkere gleba en geven de kop van de paddestoel enigszins het aanzien van een gestreepte tulp in knop. Fig. 1. Pas in een zeer laat stadium buigen de armpjes naar buiten en krijgt de paddestoel de gedaante van een gesteelde ster. Fig. 2. Het grootste exemplaar was 16 cm hoog en had een 4 cm dikke steel. De armpjes worden niet langer dan 4 cm. De paddestoel is beslist op zijn mooist als hij pas uit het ei gekomen is en de armen nog tegen elkaar liggen.

De verspreiding van de sterkopstinkzwam is al lang een punt van discussie. Algemeen wordt thans aange-

Fig. I.

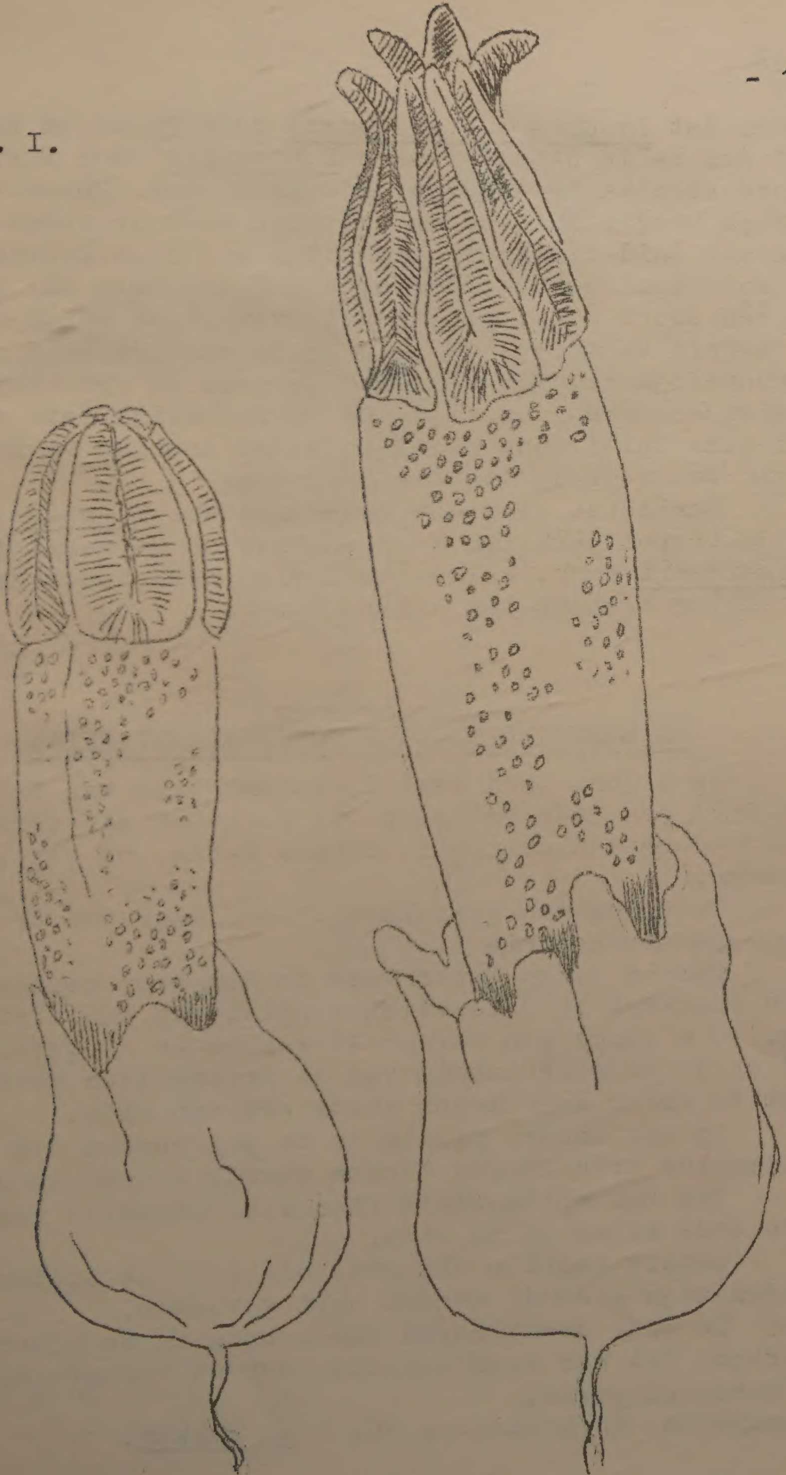

nomen dat Lysurus australiensis door Cooke en Massee uit Australie beschreven en L.borealis door Burt uit Noord-Amerika beschreven, identiek zijn. Vondsten in Europa kregen nu eens de ene, dan weer de andere naam. Ook uit Zuid-Afrika en misschien uit Zuid-Amerika is nu materiaal bekend. We mogen wel aannemen dat het hier om één soort gaat, die in alle gematigde streken van de wereld voorkomt. Of deze grote verspreiding oorspronkelijk is, dan wel door de mens is veroorzaakt zal moeilijk na te gaan zijn. De betrekkelijk late ontdekking van deze opvallende soort in Noord-Amerika en Europa pleit wel voor de laatste opvatting.

Berichten over het voorkomen van L. australiensis in de tropen berusten vermoedelijk op verwarring met L. gardneri Berk. welke van Ceylon werd beschreven. Dat is echter beslist een andere soort.

C. Bas.

-o-o-o-o-

VLIEGENSTERFTE DOOR SCHIMMELAANTASTING

Op 4 juni 1961 werd in de omgeving van Wageningen (de Eng) een dode vlieg op een roggeaar aangetroffen, gedood door een schimmel, Empusa musca, of een vorm daarvan.

De vlieg was geen kamervlieg, maar een drekvlieg, Scopeuma stercoraria L.

Enkele dagen later werd de Eng weer bezocht en toen werd speciaal op dode vliegen gelet. Op een afstand van ong. 50 m langs een korenveld werden er 15 geteld en gelet op de uitgebreidheid van de graanvelden moet de sterfte onder de vliegen groot geweest zijn.

Op een andere plaats in de Eng werden ook beschimmelde drekvliegen tussen ruigte waargenomen.

Een Schorpioenvlieg (Panorpa communis) was bezig zo'n dode vlieg op te eten.

Andere soorten vliegen, die door de schimmel konden zijn gedood, werden niet gevonden.

De dode drekvliegen waren hoog in de planten gestorven. Dat was zeer gunstig voor de verspreiding van de schimmelsporen.

Wageningen, Kolkakkerweg 18, K. Bakker.

Fig. II.

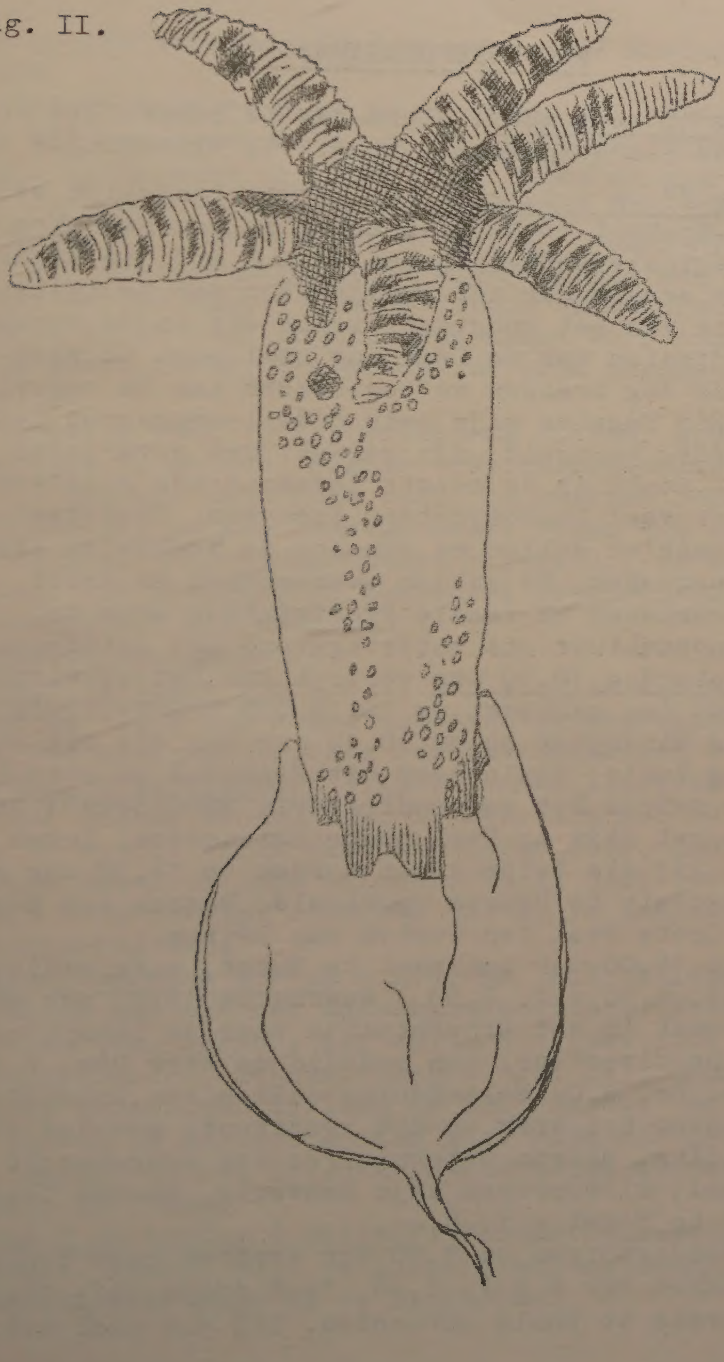

EXCURSIEPROGRAMMA 1961

Zaterdag 16 september: Flora-dag te Baarn. Zie programma van de Floracommissie. (pag. 14, binnenzijde omslag).

Zaterdag 23 en zondag 24 september: Landelijk weekend in Oost-Brabant en Noord-Limburg in samenwerking met de paddestoelenwerkgroep van de K.N.N.V. te Eindhoven.

De eerste dag zal gewijd zijn aan de typische mycoflora van het hoogveen, zoals die in de verspreide overblijfselen van de Peel nog heel mooi te zien is. De tweede dag brengen we een bezoek aan de omgeving van Venlo. Bij Tegelen zijn vele oude leemgroeven welke weer aardig begroeid zijn geraakt met gevarieerd jong loofbos. Zoals op de meeste leemhoudende plaatsen vinden we er veel Discomyceten, Inocybes, Pluteussoorten etc. Misschien zullen we ook nog de Venkoelen (Zwarte Water) bezoeken. We zullen overnachten in Horst, waar het gloednieuwe en fraaie Proefstation voor de Champignoncultuur ons zaterdagavond zal ontvangen.

Zaterdag 10.30 uur vertrek van het stationsplein te Deurne (na aankomst om 10.19 uur van de trein uit de richting Eindhoven en om 10.19 uur van die uit de richting Venlo; deelnemers uit Roermond en zuidelijker streken reizen het eenvoudigst via Eindhoven); excursieterrein zal zijn de Peel onder Helenaveen. Lunch te Deurne. Zij die later komen worden om 14.30 uur op het stationsplein te Deurne opgehaald. Daarna een bezoek aan de Grote Peel ten Oosten van Deurne.

Om 18.00 uur aankomst te Horst, waar gedineerd wordt (f. 4,50 à f. 7,50.) waarna om 19.30 uur een bijeenkomst in het Proefstation voor de Championcultuur volgt. De directeur, ons medelid de heer Drs. P.J. Bels, en mevr. Dr. H.C. Bels-Koning zullen een inleiding houden over het werk op dit instituut, gevolgd door een rondleiding. Hierna determineren van meegebracht materiaal; microscopen zijn aanwezig. Kosten logies met ontbijt te Horst ± f. 6,--.

Zondagmorgen om 9.00 uur vertrek naar Venlo. Lunchpakket mee à ± f. 2,50. 's-Middags om ± 16.00 wordt de excursie te Venlo ontbonden. Zij die naar het westen

reizen zullen vermoedelijk per auto naar Eindhoven worden gebracht.

Het vervoer tijdens de excursie zal vermoedelijk geheel met personenauto's geschieden tegen onkostenvergoeding. Deelnemers die niet voor eigen vervoer zorgen moeten dus op deze extra kosten rekenen (f. 0,03 à f. 0,05 per km.) Waterdicht schoeisel (laarzen) is gewenst. Wat betreft kleding en bagage houde men er rekening mee dat we vanuit Deurne direct op excursie gaan (dus niet eerst naar hotel). Ook komen we zondagavond niet in Horst terug. Men houde dus zijn bagage klein en eenvoudig.

Opgaven vóór 10 september aan C. Bas, Rijksherbarium, Nonnensteeg 1, Leiden. Gaarne vermelden hoe laat men komt, of men per auto komt en zo ja hoeveel personen men kan vervoeren, of men bezwaar heeft tegen een 2-persoons-kamer (aantal 1-persoons-kamers beperkt!), of men zaterdags wil dineren, in Horst wil overnachten en zondags een lunchpakket wil meenemen.

Zaterdag 30 september:

Amsterdam, A'damse bos o.l.v. Dr. E. Kits van Waveren. Vertrek om 14.00 uur vanaf uitspanning Meerzicht. Dit bos is een waar mycologisch rariteitenkabinet !

Rotterdam, Kralingerhout o.l.v. C. Bas. Vertrek om 14.00 uur vanaf ingang bij Manege. Te bereiken met de tramlijnen 16 en 17; vanaf eindpunt recht door, dan eerste weg links nemen en deze aflopen. Vorig jaar leverde deze excursie veel aardige vondsten op, zoals Lepiota's, Pluteussoorten etc.

Groningen, Harense Hortus o.l.v. Dr. L.S. Wildervanck. Zo mogelijk zal ook het natuurmonument het "Westerbroek" bezocht worden. Vervoer per auto. Men geve zich op bij de excursieleider, Petrus Campersingel 243, Groningen. Hoewel de menselijke invloed in een "Hortus" natuurlijk groot is, is de Harense Hortus toch rijk aan paddestoelen. Dit is gedurende een inventarisatie welke al jaren duurt duidelijk gebleken.

Zaterdag 7 en zondag 8 oktober: Paddestoelenweekend van de K.N.N.V. gewest Zuid te Boxtel, met medewerking van de paddestoelenwerkgroep te Eindhoven.

Inlichtingen: Mej. S.v. Asseldonk, Peperstraat 37, Den Bosch, Tel. 04100 - 39245. Inschrijving sluit 15sept.
Vrijdag 13 en zaterdag 14 oktober: Weekend van Floracommissie te Denekamp. Zie pag. 14.
Zondag 22 oktober: Duinexcursie bij Castricum o.l.v. de heer G.D. Swanenburg de Veye. Vertrek vanaf station Castricum om 10.00 uur. Eind oktober zijn de duinweiden op hun best. Vorig jaar is in dit gebied Pluteus coccineus gevonden.
Zaterdag 28 en zondag 29 oktober: Paddestoelenweekend van de K.N.N.V. op de Dikkeberg te Bennekom.
Inlichtingen bij: Mevr. M.van Vliet-Weverling, Diedenweg 119, Wageningen. Tel. 08370 - 3466.
Aan deze excursies en weekends kunnen alle leden van de Mycologische Vereniging en van de Paddestoelenwerkgroep der KNNV deelnemen.
De uitingen van de Flora Commissie zijn uitsluitend voor de leden van de Mycologische Vereniging.

-o-o-o-o-o-

LITERATUURBESPREKING

MICHAEL/HENNIG, Handbuch für Pilzfreunde. Zweiter Band. Nichtblätterpilze. Bearbeitet von Bruno Hennig (VEB Gustav Fischer Verlag, Jena. 1960). VI + 328 pp., 26 platen met zwart/wit tekeningen en foto's, 300 gekleurde fig.; prijs : geb. DM 38.70.

Hiermee wordt het tweede deel aangekondigd van het "Handbuch für Pilzfreunde". Het laatste woord in de titel herinnert nog aan de zoveel gebruikte boekjes van Edmund Michael (met latere bewerkingen van Roman Schulz): Führer für Pilzfreunde. Eenvoudige boekjes, met veel wetenswaardigs en goede illustraties. Nu zijn die deeltjes nog eens bewerkt, de tekst is enorm uitgebreid, vele nieuwe afbeeldingen zijn er aan toegevoegd, en het werk is een handboek geworden. Alleen al een inhoudsopgave van het algemene gedeelte - dat geheel andere onderwerpen behandelt dan het algemene gedeelte van het in 1958 verschenen eerste deel - zou reeds vele regels vergen. Enige beperking moet daarom op deze plaats wel worden toegepast.

Hoofdstuk 1 geeft een zeer beknopt overzicht over de vaktermen, die niet alfabetisch maar meer organisch zijn geordend.

Hoofdstuk 2 behandelt het verschijnsel mycorrhiza en vermeldt de voornaamste literatuur.

Hoofdstukken 5 (Die Entdeckung der Pilzsporen) en 6 (Das Lebensbild von Jakob Christian Schaeffer) zijn historisch van interesse.

Hoofdstuk 9 geeft een overzicht van de boleten, met een korte beschrijving van geslachten en soorten, en een nog korter literatuurlijstje. Singer's werk bij voorbeeld wordt niet vermeld.

In dezelfde trant worden daarna achtereenvolgens behandeld de Polyporaceae (Hoofdst. 11), Hydnaceae (Hoofdst. 12), Thelephoraceae en Protohydnaceae (Hoofdst. 13), Clavariaceae (Hoofdst. 14), Gasteromyceten (Hoofdst. 17), Lycoperdaceae (Hoofdst. 18), Geastraceae (Hoofdst. 19), Phallales (Hoofdst. 22-23), Tremellales (Hoofdst. 24), Ascomycetes (Hoofdst. 25), Myxomycetes (Hoofdst. 26-27), terwijl in Hoofdst. 20 en 21 respectievelijk een determinatietabel en de beschrijvingen der Midden-Europese aardsterren gegeven worden. Eigenlijk wel merkwaardig die overheersing van één groep in een boek, dat zovele andere en grotere behandelt.

In het speciale deel volgen daarna de gekleurde platen, met soms één, vaker echter meer soorten per plaat. De kwaliteit van de afbeeldingen loopt nogal sterk uiteen, en het is in verschillende gevallen bepaald heel moeilijk zich voor te stellen, dat de illustrator werkelijk de natuur tot voorbeeld heeft gehad.

De bewerker van het boek kon er natuurlijk van te voren op rekenen, dat de platen ook door anderen dan "Pilzfreunde" bekeken, critisch bekeken, zouden worden. Welnu, de hieronder volgende - een bescheiden keuze - kunnen niet zonder commentaar blijven. No. 32, Polypilus frondosus, is beslist niet als zodanig te herkennen. No. 42, Gloeoporus adustus, maakt een zeer ongewone indruk. No. 78, Sarcodon infundibulum, stelt Bankera fuligineo-alba voor en is een heel wat aannemelijker afbeelding dan no. 81. De beschrijving verenigt

kenmerken van de genera Sarcodon ("Stacheln...später... graubraun bis braunrötlich") en Bankera ("Geruch nach Bockshornklee", hetgeen de geur van foenegriek, Trigonella foenum-graecum, is). Naam en tekst behorende bij de afbeeldingen 88 en 89 zijn verwisseld. De Duitse amateurs moeten met de toch al moeilijke Clavaria's danig in de war raken als zij merken, dat anderen no. 128, Clavulina cinerea, Clavulina cristata noemen en no. 129, C. amethystina, juist Clavulina cinerea. Bij no. 157, Sphaerobolus stellatus, staat "als Seltenheit zu schonen!" Het is nauwelijks te geloven, dat men bij dit zwammetje iets anders heeft kunnen schrijven dan: gewoonlijk over het hoofd gezien. Een aantal namen uit de meest uiteenlopende groepen van fungi blijkt onuitroeibaar. Als enige voorbeeld zij hier vermeld no. 222, Helvella monachella Scop, ex Fr., een synoniem van Gyromitra infula. De afbeelding, die bij no. 222 hoort, stelt iets heel anders voor, namelijk hoogstwaarschijnlijk Helvella albipes.

Het is waarlijk niet de bedoeling alleen de fouten van dit boek aan te wijzen, het heeft als plaatwerk zeer zeker ook zijn waarde. Er zijn tal van goede afbeeldingen van soorten, die men in andere boeken weer tevergeefs zoekt.

Rijksherbarium, Leiden. R.A. Maas Geesteranus.

-o-o-o-

NERLANDSE MYCOLOGISCHE VERENIGING

Bestuur.

G.L. van Eyndhoven, voorz., Floraplein 9, Haarlem.
Dr. G.A. de Vries, ond.-voorz., Chopinlaan 1, Baarn.
Mej. Dr. A. Jaarsveld, secr., Hugo de Vries-laboratorium, Plantage Middenlaan 2a, Amsterdam-C.
Mej. Drs. J.P.S. Smit, Penningm., Nic. Maesstraat 135, Amsterdam-Zuid.
Postrek. 90902, t.n.v. penningm. N.M.V.
Dr. R.A. Maas Geesteranus, bibl., Rijksherbarium, Nonnensteeg 1, Leiden.
Dr. M.A. Donk, voorz. Floracomm., Wassenaarse weg 265, /Den Haag.

De contributie bedraagt f. 6,50 per jaar voor gewone leden en f. 3,50 voor huisgenootleden en studentleden.

-.-.-.-